

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Anteckningar ur sagesmannen Petter Johan Ståhles liv.

På mitt sjunde år började jag sy hos far min, som var sockenskräddare, och ett par år senare kom jag ut i lära hos andra skräddare. Med skräddareyrket höll jag på, tills jag var en 18, 19 år. Vid den tiden såg jag den ene efter den andre ta av till järnvägsbyggena runt om i landet och sen kom de igen och hade gott om pengar. Då tänkte jag: Jag måste ut jag med. Så var det en från Hästhult, som hette Karl Johan. Han var vid Växjöbanan vid Gemla och jag frågade honom, när han var hemma vid jul.

"Följ med mej, så ska jag försöka hjälpa dej in vid Växjöbanan," sa han.

3857

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ja, jag knekade dit.

"Nehej du, här är det färdigt nu, så här är det ingen nytta att stanna," sa Karl Johan, när jag kom dit. "Men följ med till Värmland. Jag ska dit, har fått arbete där, och där kan jag nog hjälpa dej också."

"Nja, det fordras respengar och jag har ingenting."

"Nå, men gå ner till Alvesta. Där håller de på med stambanan, och där vet jag, att det finns arbete."

Ja, jag knekade dit. Nej tack, där fanns inget arbete. Antalet var fullt, sa arbetarna själva. Men befälet bodde på en gård Sjöberga i närheten av Grännaforsa, och jag kn^ekade dit. När jag kom fram, kom det ut en fet fru från flygelbyggnaden. Jag frågade, var jag kunde få träffa befälet.

"Gå in där i stora byggnaden, där träffar du både löjtnanten och ingenjören," sa hon. Sen fick jag veta, att det var

ägarens fru, och att de hade hyrt ut den stora byggnaden till befälet och själva flyttat in i flygeln. Jag gick in och träffade bägge herrarna och bad om arbete.

"Hur gammal är du?"

"Jag är 18 år på mitt nittonde."

"Å, försök inte. Vi tar inte in dom som är under 21 år."

"Ja men jag är fattig och har långt hem. Kunde jag inte få"

"Nej, du hör väl vad jag säger. Gå! Gå! Gå!"

Det var kväll och jag var både hungrig och trött. Jag går in till den tjocka frun, tänkte jag. Hon såg snäll ut.

"Här finns väl inte något krypin, där jag kunde få ligga över natten," frågade jag, när jag kom in.

"Fick ^{du} ~~du~~ inget arbete?"

"Nej, jag var för späd. De bara hutade ut mej."

"Jo, vi har ett rum här oppe. Där kan du få ligga, så

fär vi höra, vad Johansson säger, när han kommer hem." Då visste jag inte, att hennes man var kassör vid järnvägsbygget, men det var han. Sen frågade hon, om jag hade någon mat. Nej, det hade jag ju inte, och om en liten stund kom pigan upp med mat på en bricka, och jag alldeles bävade, för jag tänkte, att detta måste kosta mycket pengar.

"Varså god och ät nu så mycket han vill!" och på morgonen var det likadant. Då kom hon upp med kaffe, och det var mindre vanligt på den tiden. Jag hade knappt smakat det förut. Efter en stund kom hon upp:

"Om han är färdig nu, så kom ner, för Johansson vill tala vid honom." Och jag var ju inte sener.

"Nå, vad säger de?" sa han, när jag hälsat på honom.

"För all del, de vill inte veta av mej utan hutade bara iväg mej."

"Nej, jag vet, att de inte tar emot ynglingar. Hur lång

väg har du hem?"

"Det är en 8, 9 mil. Jag bor i Odensjö."

"Det var en förskräcklig väg."

"Det gick väl an med vägen. Det är värre med arbetet. Jag har knappt nåt hem. Föräldrarna är fattiga och jag kan inte begära, att de ska försörja mej."

"Jag ska gå med dej in," sa han.

"Nej, jag blev så snäster, så det är inte värt."

Men då bara skrattade han. "Åh, det är nog inte farligt."

"Men nu ska jag redogöra för maten," sa jag.

"Nej, den behöver du inte betala."

När vi kom in, så träffade vi både löjtnant Lenken och ingenjör Forsell.

"Här är en pojke, som söker arbete," sa Johansson.

"Det var besynnerligt, han fick ju besked i går. Han är för ung."

"Åh, det är ^{ty}inte farligt. Han är ju inte lång, men kraftig, så han blir kanske likare än I tron. Dessutom är han fattig och har knappt nåt hem. Ska en sådan avvisas? Har jag något att säga till om, så ska det inte ske."

Då drog dom öronen åt sej. "Ja, denna veckan blir här inget arbete, men om måndag ska vi sätta in ett stenarbetarelag. Han kan ju anmäla sej då, fast han är för späd."

"Åldern gör inget. Det finns dom som är sämre," sa Johansson. "Nu får du stanna hos oss till måndag," sa Johansson, och jag vill lova, att där mådde jag tjockt och inte ett öre behövde jag betala, fast jag hjälpte ju till med arbete lite som jag kunde.

Nästa måndag samlades där många, för de hade fått vetskap om, att det skulle sättas in ett nytt lag. Bland dem steg jag fram och anmälde mej och fick då arbete.

Alla rallarna i laget var de alboiter utom jag. Jag hade aldrig haft en spade i min hand, men jag tänkte, att det är det bäst att inte låtsas om. Bl^dandra i laget var där ett par tvillingar, och de var ena riktiga busar och slagskämpar. Första dan sa de till mej:

"Nu är det den domen, förstår du, att vicken som välter en kärra, så blir det ett stop brännvin i plikt!"

Jag var ju säker på att jag skulle välla både en och två kärror, så ovan som jag var, och det dröjde inte länge, förrän jag suttade ikull en.

"Seså där, där har man ett stop brännvin," sa den ene tvillingen. "Gå nu och köp, skräddare!"

"Jag har inget och köpa för."

"Det ska du få låna av mej tills vi får lön."

Men det var jag kloker nog att inte göra. En åt gången stod jag mej för, ^{lång}men kom de båda, fick jag stryk.

Änteligen en dag skulle vi köra sten med stensuggan. Det var en stor trävagn, och det måste va flera man om den. Hur det var, så blev det liggande en bräastump på rälsen, där vi hade lastat av. Medan vi var efter ett nytt lass, kom där en dressin från Alvesta med flera herrar på. Den hade ganska god fart och de observerade inte bräalappen utan Kusch! bar det överända, så herrarna tultade om varandra.

„Det var illa gjort," sa förmannen.

Herrarna krävade då opp, men det var en, som hötte åt oss med näven. "Det här kommer att gå illa," sa förmannen.

Rätt som det var, kom det extra bud, att vi skulle fram till herrarna. Ja, vi gick fram och stod där framme på gården och

väntade.

"Hör du skräddare," sa tvillingarna, "vill du ta på dej brottet, så ska vi lägga ihop till hemresa åt dej och så slipper vi andra avsked?"

"Nej, jag tar inte på mej mer än min del," sa jag.

"Då överröstar vi dej," sa de, "och sätter skulden på dej."

I detsamma kom det bud, att vi skulle in. Där kom herrarna emot oss som gnistrande ormar:

"Vem är det, som har ställt till det här spektaklet?" frågade de. Ja, det var ingen, som kunde svara. Men då sa den ene tvillingen, Johannes hette han:

"Vi ha uttrönt, att det var han," och så pekade han på mej. Då trädde Lenken fram emot mej:

"Är du en sådan djävul?"

"Nej, jag har inte större skuld än de andre," sa jag.

"Det var tvillingarna som hittade på att sätta skulden på mej

för att slippa avsked."

"Sicket folk vi har på Södra stambanan. Ni är avskedade allihop!" sa löjtnanten.

Ja, där stod vi nu. De andre svor och var bistra, och jag var säker på, att twillingarna skulle smöla sönder mej, bara de kom åt. Då kom Johansson.

"Vad har ni nu hittat på?" sa han.

Jag berättade, vad som hänt.

"Du har långt hem," sa han. Bliv här så länge. Bengt Håkanson är här med skenläggningen. Jag ska försöka skaffa dej arbete där."

Men det missunnade de andra mej.

"Gack in och be Johansson telegrafera oppåt och neråt efter banan och fråga, om det inte finns arbete för ett lag. Inte ska du bryta gänget! Följ med oss, så blir det bäst, ska

du se," sa förmannen.

"Ja, följ du med, du ska inte bli så gammal," sa Johannes, tvillingen.

Sen fick vi i alla fall arbete, och Johansson sa:

"Var inte rädd för tvillingarna. Gör de dej något, så säj bara till, så ska jag laga att de blir avskedade." Och med ett sånt stöd bakom ryggen gick det bra.

Ifrån Alvesta bar det iväg opp till Tenhult. Det leaste slagsmål jag sett var i Nässjö mellan rallare från norra och södra stambanan. De var fulla och spände hop och slåss. Två dödades och jag räddade en hemifrån, en storskrävlare, som ville in i leken.

Karl XV slog i siste spiken i järnvägsknäppet på södra stambanan. Det var 1863-64.

När jag kom hem, blev jag erbjuden av Petter i Björkenäs att följa med till Hälsingborg. Han var förman för ett lag rallare där.

"Ja, när tar I å?"

"Så fort julen blir gäen."

Så samlades vi sju man med påse på axeln och så började vi kneka så smått. I Wrå stötte det till ett lag, så vi var en stor flock, när vi kom till Hälsingborg. Där fick vi det beskedet, att det inte togs in några nya. Men så fick jag reda på att de gravde opp hamnen i Landskrona, och så tog jag av dit. Där fick jag arbete till julen och löfte att få fortsätta efter. Vi hade ju lite pengar då, men eftersom vi hade fått löfte om arbete, hushållade vi inte med dom. Men när vi kom tillbaka efter jul, fick vi inget arbete. Nej, det skulle inställas tills vidare.

Jag hade en god vän från Ramlösa som hette Anton Lundström, och han sa:

"Här blir ingen annan råd, än vi får ta av till Danmark och söka få arbete vid något tegelbruk."

Det gjorde vi, men vi kunde inte få någon plats hågonstans.

"Vi få ta in till Tyskland," sa vi. Tysk-franska kriget var slut i den vevan, och vi tänkte, att det fanns gott om änkor, som kunde behöva hjälp med jordbruket. Jaha, vi tog över Lilla bält.

"Ja, i Tyskland ^{beli} ~~är~~ ni nog väl mottagna," sa man till oss. Kriget är inte slut än, så ger ni er in i Tyskland kommer ni med i kriget."

Det ville vi förstås inte riskera, så vi vände tillbaka till Sverige igen, men ingenstans fanns det arbete. När vi kom till Malmö stampade min kamrat på sin klädesrock, så vi fick lite

pengar, för kassan hade sjunkit ihop för oss, fastän vi levde så tarvligt som det stod till.

I Malmö sökte vi arbete på mekanisk verkstad. Jo, arbete skulle jag få, men jag måste arbeta som lärling tre år innan jag fick någon lön. Lite till mat skulle jag få, men det var allt.

"Men vad ska jag klä mej på?"

"Å," menade förmannen, "det blir alltid lite kläder som ingenjörerna och förmännen lägger av."

Men tre år syntes oss oändliga i ungdomsyran, så vi antog inte anbudet, men det ankade jag på, för mekaniskt arbete har alltid legat för mej, och jag tyckte det rördes i mej, när jag kom in på fabriken och såg alla maskinerna.

Ja, sen vände jag tillbaka till Landskrona. Där fanns

inget arbete, men till sist fick jag återvända till skräddareyrket.

I Landskrona lärde jag mej tillskärarkonsten, så när jag sen åter-

vände till Odensjö, var jag fullärd skräddare. Vid det yrket har

jag sedan hållit fast, och så har min tid gått.

3857

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—

7

Oden var en hövding som blev fördreven och fann sej en lämplig plats här i Odensjö. Han bodde på en plats som kallas Hovsberg. Där stod länge en 5, 6 höga stenar, men nu har en karl byggt där, och han har använt en tre stycken till grunden, men de andre står väl kvar än i dag. Odin var en ande, som jagade i luften, men jag vet inte, om det var den, som bodde i Odensjö, för det fanns flera Odnar. Folket hade stor respekt för den där Odins jakt, och det kunde vara riskabelt att komma under den. Men det var, tror jag, bara en saga.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör När djävulen dansade med fru Stockenberg
på Bolmaryd.

Det var ju utmärkt bra, att jag träffade herrarna igen. Jag låg i morse och erinrade mej en sannsaga, som jag inte opplyst herrarna om, och jag tänkte mest kvista opp till er ett slag i eftermiddag och berätta den, men så mycket bättre, att herrarna kom hit. Händelsen har tilldragit sej på Bolmaryd i Annerstads församling. Där bodde ett herrskap som hette Stockenberg - ja, deras familjegrav finns än i dag på Annerstads kyrkogård, planterad med granar. Jag har själv sett den. Nu berättar sagan, att satan kom till Bolmaryd och dansade med fru Stockenberg. Än i dag finns ett rum, som de kallar för Jag har sett den. dansekammarn. Det kom sej så, att på Ludvigs, min sons bröllop

bad mej kyrkoherren, att jag skulle komma hem till honom och laga en klocka. Det hörde Karl Ekberg - hans mor ägde då Bolmaryd - så han sa till mej:

"Då är det så gott du kommer hem till mej också och lagar en gammal klocka, som vi har där hemma, men kom snart."

"Ja, det ska jag göra," sa jag

En tid därefter gick jag till Bolmaryd. På vägen erinrade jag mig den där sagan, och då tänkte jag, att nu ska jag ta upplysning av Kalle angående den saken.

"Nå-å, Karl Ekberg," frågade jag honom sedan vid ett tillfälle, "jag har hört en gammal saga, att Satan dansade med fru Stockenberg i ett rum här på Bolmaryd. Hur är det med den saken?"

"Det är naturligtvis en gammal lögnhistoria," sa Kalle.

"Jo, men då ska va sanning," sa jag. "Här har ju varit snickare på gården, och de berättar, att de försökt hyvla ut blodfläckarna efter hennes fötter, men det skulle inte ha lyckats. Om jag finge se det där rummet, det skulle va bra intressant."

"Jo, för all del, följ bara med," sa Kalle.

Dansekammarn var ett alldeles omöblerat rum med träväggar. Där fanns inga tapeter, nej inte en papperslapp, och det luktade innestängt. Golvtiljorna var breda, men några blodfläckar såg jag inte. "Nisse i Gårdshult sa, att de hade hyvlat och hyvlat, men inte fått bort fläckarna," sa jag.

"Nå, ser du några fläckar då?" sa Kalle.

Nu berättar sagan, att en fin herre hade kommit ditåkandes

i tvebetsskjuts. Vid stora ingången hade han kastat till drängen tömmarna.

"Vad foder ska jag ge hästarna?" frågade drängen.

"Du behöver inte ge mina hästar något foder", sa herremannen, för sådant foder som de äter, ha I inte här."

"Ja, men vi ha flera olika sorter," menade drängen, "så något kunde kanske passa."

"De äter människokött och dricke^{K/} människoblod," sa han, och så gick han in och började dansa med fru Stockenberg. Allt vildare och vildare gick dansen, och till sist började fötterna blöda på henne, men hon bara släpades med utefter väggarna. Till slut måste de skicka efter prästen, men han kunde ingenting

göra. Då skickade de efter en annan präst, och han stannade dansen, men kunde inte driva ut satan. Slutligen skickade de bud efter prästen i Kånna, och han drev ut honom. Han stack ett hål i fönsterblyet och pinade ut honom, men det blev en sån elak lukt efter honom, så de kunde knappt va inne. Det säjs, att prästen från Kånna hade en särskild kappa, som han tog på sej vid sådana tillfällen. Om fru Stockenberg dog då, minns jag inte, men hennes stoft ligger i familjegraven på Anners-tads kyrkogård.

"Jag ska titta efter, om jag kan få syn på något hål i fönsterblyet," tänkte jag och synade fönstren.

"Vad ser Stähle efter?" frågade Ekberg.

"Jo, enligt sagan skulle prästen från Kånna ha drivit ut satan genom ett hål, som han stack i fönsterblyet, och nu tänkte se efter, om det finns något."

"Ja, la' oss leta opp det," sa Ekberg, fast vi kunde då inte finna något. Men underligt föreföll det mej i alla fall. Alla rummen i hela huset var reparerade och begagnades utom just det rummet, det stod obebott och öde. Det var då också en konstighet!

Jag kunde inte slå den där sagan ur minnet. Att Satan ska kunna skapa om sej i vilken skepnad som helst, så att han kan oppträda som en fin herreman, det var då förunderligt. Äntligen fick jag så höra ännu mera om händelsen. Jag hade en pojke, som tjänade hos gästgivaren i Skeen, och en gång, när jag var och hälsade på honom, kom jag att nämna för gästgivaren, att jag hade sett dansekammarn på Bolmaryd.

"Gå ner till gamle Anders här nere," sa gästgivaren,

"Han tjänte dräng på Bolmaryd, när den saken hände, så han kan nog tyda sagan för dej."

Jag tar och går ner till gubben. Han var särdeles gammal vid det laget, väl bort mot hundra år. Jag berättade mitt ärende för honom, talte om att jag hade sett den däre danskammar och bra gärna ville veta lite mer om händelsen.

"Ja, jag tjänte dräng där, när det skedde," sa gubben.

"Hur gick det hela till?" frågade jag.

"Jo, det körde fram en skjuts, och det var nu inte ovanligt, och en storväxt, fin herre steg ur åkdonet och kastade till mej tömmarna.

"Vad foder ska hästarna ha?" sa jag.

"Sådant foder, som de vill ha, ha I inte här, sa han, för

de äter människokött och dricker människoblod. Sen gick han in och började dansa, så de var tvungna att hämta tre präster, innan de fick bukt med honom."

"Är detta verkelig sanning?" frågade jag.

"Jag är för gammal för att ljuga," sa gubben.

"Såg I henne dansa? -

"Ja, det gjorde jag, för det var ljust i fönstren."

"Är det sant, att de måste hämta tre präster."

"Ja, det är det, och Kåna präst drev ut'en."

"Hade han en särskild kappa?"

"Ja, det vete Gud, men han fick makt med honom i alla fall. Men den förste prästen fick ingen makt med honom.

"Du är syndig du med," sa Satan till honom.

"Ja, vi är alla syndare," sa prästen.

"Men du har syndat illa."

"På vad sätt?"

"Du har bedrivit hor."

"Ja, det har min natur fordrat," sa prästen.

Men hon var en le käring, fru Stockenberg, fortsätter

Anders, en riktig plågoande mot sina tjänare och undersåtar.

"Hur hade Satan fått sån makt med henne?" frågade jag.

"Hon hade sålt sej till den onde."

"Hur ska det gå te?"

"Jaha, det vet jag inte, men pengar och egendom hade

hon ogränseligt, och rikt ha huset va't i alla tider."

Jag tror inte gubben ljuddde. Det var han för gammal till.

Någon grundm¹aste det finnas i det. Det kan inte vara alldeles en drömsaga, utan något har där skett. Folk ha alltid varit lite skygga för Bolmaryds gård. Ludvigs hustru är sömmerska och har varit på gården många gånger, men hon har inte vågat gå in i dansekammarn. Men sagan är nog så vida en sannsaga, att hon är värd att föra in i hävderna. Det är väl bort emot 20 år sen jag talade med gubben, som varit dräng där, och han var väl då emot 100 år gammal. Jaha, det är underligt att Satan kan få en sådan makt med människan. Det har jag tänkt på många gånger.

En gång träffade jag prästen Ekstrand på Annerstads kyrkogård, och då frågade jag honom , om hon låg begravnen där på kyrkogården.

"Jo, det gör hon," sa han.

"Men kanske Satan tog henne med sej," sa jag.

"Åh, det gjorde han väl inte," sa prästen. Om han tog själen, så kom han då inte åt kroppen.

ACC. NR. 3857

Landskap: Småland Upptecknat av: Olle Levander
Härad: Runneryds Adress: Kvit. Runneryds
Socken: Odensjö Berättat av: J. Thökle
Uppteckningsår: 1932 Född år 1844 i Odensjö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

A:c

Uppteckningen rör Jätte bygger bro till sin fästemö och
slungar en sten mot Odensjö kyrka.

Här är ett grund ute i Bolmen från Torarp till Björkenäs och från Björkenäs till Bolmsö, och det ska ha kommit till under jättetiden. Och vi veta, att jättar ska det ha funnits under hednatiden och de va själva hedningar och hatade kyrkorna. Den här jätten bodde någonstans åt Torarp till, och så hade han sin fästemö på Bolmsö. Emellertid behagade det honom att bygga en bro, så han kunde gå torrskodd och hälsa på sin fästemö och slapp att gå omvägar. Sagt och gjort. Han tar och plockar sten i sina vantar, och när han lagat till sej en passande börda, går han och vräker ut stenen i sjön. Men rätt som det var, fick han höra kyrkklockorna ringa i Odensjö.

"Va ä dä för skrammel?" säger han.

"Åh, de ringer i kyrkklockorna," svarar man honom.

"Varför ringer man i dag?" -

"De ringer för ett lik. Det är jättens fästemö, som är död."

"Jaså," säger han, "då är dä väl inte lönt att hålla på att bygga längre," och så går han i land vid Torarp. Men där får han se, att det ligger lite grus kvar i ena vantatummen, och det skakar han ut, och än i dag ligger däe ett väldigt, väldigt stort rör med något nära jämnstora stenar, och udden kallas till minne av stenarna i jättens tumme för Tumlingsudde.

Men sen gjorde han sig bättre förvissad om, hur det var med hans fästemö, och då fick han reda på, att man hade ljutt för ho-

nom. Då blev han så illa rasande och beslöt att hämnas på människobyket.

En dag stod han på stranden av en ö, som än i dag kallas Jättesö, och tittade på kyrkan. Rätt som det var, knöt han näven och sä'r:

"Ah, du ska ner och det i detta nu!"

Så tar han och letar opp en för honom passelig sten och den kastar han rakt emot kyrkan, men den träffade då som väl var inte, utan slog över och blev liggandes te sides. Där låg den, tills de gjorde om ringmuren. Då behagade det dem att spränga sönder jättestenen och lägga in den i muren. Han låg mitt på åkern, så han var bara i vägen.

Jo, jag glömde att säga, att jättebron finns kvar än i dag och alltjämt bär det namnet. Om herrarna gå ner till Björkenäs udde, ska de få se en lång rad stenar, som sticker upp över vatt-
net i en rak linje från Torarp mot Björkenäs. Det är som en ås i vattnet, och på inget ställe ligger den djupare än $\frac{1}{2}$ m. under vattenytan. På båda sidor om den där rävelen är det djupt.

Vad det kunde vara för folksläkte, de där jättarna?
De ska ha varit ohyggeligt stora och starka.

f.d.

Troll fanns det nog förr, efter vad de trodde. Nära Jättaberget vid Almesjö skulle det finnas troll. Folk var mycket rädda för troll, men om man gjorde gott vid dem, så hade inte människorna något ont av dem, men kivade man med dem, kunde de bli nog så besvärliga. Men gick man dem väl tillmötes, var det inte farligt. Man trodde också att trollen kunde förskapa sig till människor och gå omkring i gårdarna och tigga. Med barn var man också försiktig, så att inte trollen skulle komma och byta bort dem. Vid högtiderna, jul och så, var trollen i rörelse. Då var det ljus och festlighet inne i bergen. Men då tordes inga människor komma i närheten av bergen, där trollen höll till.

Vad trollen var för nånting? Ja, jag tror, att det var en människostam i forntiden. När svearna flyttade in, blev ^{urinnevänarna} ~~de~~

Troll.

3857

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

jagade så hårt, att de måste fly in i bergen. Där levde de sedan och blev allt mer förvildade. De låg där i bergen och överlade om knep och konster, både ont och gott, med varandra.

Landsk. Småland, Sunnerbo hd, - 35 - 3857
Odensjö s:n
Uppt. år 1932

Uppt. Olle Levander
o. Martin Larsson
Ber. P.J. Ståhle
född 1844 i Odensjö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

A. d.

Vid Högahunnsberg i Lidhult bodde det troll. Mellan Hunns-
bergs gård och berget är det en slätt, och över den kunde man
se festligheterna julanatten i berget. Då var det ljust och
högtidligt där. Men det var ingen som vågade gå dit och titta.

Men så var det en dräng, som tjänste hos en änka. Han skulle
väl vägen modig pojk, så han fråga änkan:

"Får jag ta hästen och rida dit och se, hur det gått till?"

"Ja, det får du väl, men du kommer aldrig därifrån med
livet." -

"Ja, men jag ska försöka rida dit, om jag får ta hästen.
Jag litar på försynen." -

"Ja, det får du gärna." -

På julakvällen tog drängen hästen och red bort till berget,

Troll.

och där var en stor högtidsfest. Det såg ut som klipporna va lyfta på stolpar, och ljust och vackert var det. Drängen red så nära han vågade. Men då kände trollen lukten av kristet blod, och ett av trollen kom ut och frågade honom vad han ville.

"Jag ville bara se högtidligheten," svarade drängen.

"Då ska vi väl bjuda på nåt." -

"Ja, vad han I å bjuda på?" -

"Vi ska låta smaka av vårt julöl." -

Trollet gick in efter litet julöl och gick ut till drängen och bjöd honom ur ett silverhorn. Men drängen var försiktig, så han lät bli att dricka. Han slog ut drickat bakom sig, och då stänkte det litet på hästen, så att det brände av toet. Sedan tog han silverhornet och spände iväg med hästen, så fort han förmådde. Men då satte trollen efter honom, och det

kom ut flera stycken ur berget. Särskilt snabb var ett av trollen, Enfotan, och snart led det till att de höll på att hinna upp honom, men då fick han höra nån som sa:

"Hör du man dåre,

rid in i åkern där bonnen körde korsfåre."

Det gjorde drängen, och då kunde inte trollet följa med längre. Trollet stod vid kanten av åkern, och där syns än idag märken i en sten, precis som mänsko fjät, där trollet stod. (Det kan jag ta på min ed, för det har jag själv sett. Men drängen blev då inte gammal, och han hade ingen hälsodag efter denna julanatt.

Hornet skänkte han till Lidhults kyrka. Den smältes om till nattvardskalk, som prästen använder än i dag, när han går ut till sjuklingar i gårdarna.

ACC. NR. 3857

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Drängen som julaitonen besökte trollen
i Höga Hundsberg, blev bjuden att dricka men flydde
med hornet, vilket nu i form av nattvardskalk för-
varas i Lidhults kyrka.

Sid 35 - 37

3857

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Ard.

Vid Hunsberg, åt Boalt till, finns det en väldigt brant klippvägg, som stupar lodrätt ned. Den kallas Kyrkevägg. Ovanför Kyrkevägg är det en klippgrotta, som man kallar Sutarestuan. Där bodde det en skomakare, som väl skulle va en trolldomskomakare. Grottan består av klippor, som stå i trekant i form som de gamle spisarna. Över låg ett väldigt block som tak. När folket i trakten ville ha skor av honom, så mötte han dem på vägen. De kom till berget och vinkade neranför Kyrkevägg. Och de skor han gjorde skulle bli outslitliga, sådet är ju troligt att det var en trolldomskomakare. Man försökte sedan skjuta honom, men det var inga skott, som nådde dit upp. När jag var pojke klättrade jag upp till Sutarestuan tillsammans med en annan, som hette Johan Rydin, och om det var livsfarligt att klättra upp, så var det då än värre att komma ner.

Trolldomskomakaren

4. d.

Landskap: Småland Upptecknat av: Olle Rönner
Härad: Summarho Adress: Wret
Socken: Obenjo Berättat av: P. J. Ståhle
Uppteckningsår: 1932 Född år 1844 i Obenjo

Uppteckningen rör Trollen i Almesjö berg.

I Almesjöberg ska det också ha funnits troll. Folk som bodde där i närheten var så rädda för att få barnen utbytta, så de unflydde bergen. Jag var oppe där en gång, för jag har alltid tyckt det vara trevligt att ströva omkring i skog och mark. Men då sa dom till mej, folket där jag var och sydde:

"Bry dej inte om och undersök berget. Du kan bli bergtagen."

Det var en i Wret, som de trodde var en bortbyting från Almesjöberg. Det var en le och ohärlig människa, och som barn lydde han inte aga.

Jag minns en saga jag hörde om en bortbyting,

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Trollen i Jättaberget vid Unnen hjälpa
folket i gården att spinna.

Utmed sjön Unnen finns det ett berg, som kallas Jättaberget, och där fanns det förr i tiden troll trodde man. De var närtyna i gården och kom och ville ha arbete. Det talte gamla Ingela i Röshult om. En gång kom det dit en trollköring och ville ha arbete med spinning. Bonnamoran var inte glad åt det, men så trodde hon, att de led nöd, och bara för att göra henne te viljes och hålla vänskap, skulle hon få spinna lin.

"När får jag igen 'et?" sa moran.

"Då och då," nämnde trollet till. "Men hur ska jag

spinna't, entottigt eller tvåtottigt eller tretottigt?"

Vad som menades med det, visste inte moran, men hon trodde, att entöttigt var otvinnat, så hon sa:

"Vi kan väl ta'et entottigt."

På utsatt dag kom trollkärningen med garnet, men då hade hon skäftat ihop den ena tågan efter den andra, så det var fint som huvudhår.

"Nä, herreje, vad ska jag med det?" sa moran. "Det är alldeles för fint.

"Då tar vi väl det tvåtottigt."

"Ja, det är för fint det."

"Tretöttigt då?"

Om det blev därvid minns jag inte. Jag har bestämt glömt slutet på sagan.

fre

Där väkten bodde va man rädd för att bygga, för då fick man aldrig huset i behåll. Och urin fick man akta sig för att slå^{ut/}, för då kunde man skada "väkten".

Det var ett folk som vantrivdes. Var de bodde, minns jag inte, men ingenting ville gå bra för dem. Så uppenbarade sig "väkten" för dem, och då sa man till honom:

"Hur vetter det, att vi ska vantrivas på detta sätt?" -

"Jo, det ska jag säga. Varenda gång I än ute å pissen, så pissen I på min boränne, å det kan I väl veta, att det inte går an."

Då bla detnock, så de flytta därifrån till en annan plats.

"Väkten"

Småland
Smålands
Skog
sept. 1932

- 44 - Olle Larsson
mpt. Bert. Larsson

3857

Per O. Ståhle
född 1844, Örebro

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

H 7

Värp.

Här låg en stor rishög ute vid landsvägen. Den
revs bort för några år sedan, när de byggde om vägen. Värp kallte
di sådana rishögar för, och sagan var, att en gumma hade blivit
ihjälstängad av en tjur på det stället, och sedan hade högen kastats
opp till ett minne efter den händelsen. Jag minns, att redan i min
barndom låg där en rishög så stor. Alla som gick förbi, skulle
kasta en gren eller kvist på högen.

Ett likadant värp låg ute i Prostköpa skog i
Lidhult, men vad det var för en händelse, som timat på det stäl-
let, har jag glömt.

Värp.

A. 9

Vilsegång, orsak och botemedel.

Det hände ofta förr och det kan väl hända
än, att di råkade gå vilse i skogen och inte hittade hem. Då
skyllde di på skogssnuan och menade, att hon hade förvillat dom.
Men om di då vrängde tröjan eller ett annat plagg, skulle de bli
klara i huvet igen. Men jag vet inte vad jag ska säga om det
där pratet. Jag tror inte rätt på det.

Fig

Min mor, som var född i Björkenäs, talte ofta om att de gamle gubbarna brukte bränna tjära. Ja, som pojke var jag till och med själv med och brände. Och det syns än idag var den gamla tjärbacken låg.

En gång var morfar och en annan gubbe ute på tjärbacken. De kokte bek på kvällen, och de stod där och bevakade kitteln, så att det inte skulle koka över. Rätt som det var kom det ett fint och grant fruntimmer fram till dem.

"Vad vill du? Bara gå veck härifrån!" sa man till henne. Men hon bara gick och svickade och talade väl med gubbarna.

"Gå, din sate, annars skall jag hjälpa dig härifrån. Här har du inte att sno", sa morfar till henne.

Då vände hon sig om för att gå, och då fick man se, att

Skogssnuan.

hon var ihålig där bak. Då tog han en skopa bek och slängde i henne, och hon sprang sin väg och skrek, så det ekade:

"Min man Jonte,

kolakär brände opp mina konte."

Då svarte det långt ute i skogen:

"Självs gjort det, väl gjort."

Sunil:
Sunnarbo bek
Ödemsjö och
1932

- 48 - 3857

Uppm. O. Persson
M. Larsson

Ben. P. J. Skille
J. 1844 i Ödemsjö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

A:6

Nöcken talte de gamle mycket om ~~näcken~~, De trodde, att han var farliert, så t.ex. när man skulle bada, så satte man först stål i vattnet för att skydda sig för näcken. Och strax här-
intill är det en bäck, som kallas för Nöckabäcken, där man trod-
de att nöcken höll till. De gamle var så rädda för bäcken, så de tordes knappt komma i närheten av den.

Nöckabäcken.

A. G.

När möllarn sökte skjuta sjörået.

Det var en möllare häruppe vid Önnekvarn, som hade för sig, att han hade sett sjöråt. Det talte han om för möllare-folket, men han kanske ljudde för dom.

"Jag har sett äventyr", sade han, "så det är då säkert, att det finns sjörå, för det har jag sett i Ljungby kvarn, när jag hade den."

"Hur såg det ut?" frågade man.

"Jo, ibland stante ^(för me) kvarnen, och då satt det en liten gubbatjyv på en stor stenhall där. Jag såg honom många gånger, och var då så förargad på honom, för han drev spektakel med kvarnen ibland, så den bråkade och inte ville gå som den skulle!"

Men så en dag tänkte han, att nu skulle han försöka gör a sig av med gubben på natten. Han riktade in bössan mot

den plats, där gubben brukade sitta, medan det var dager, och fäste fast den i det läget. Sedan laddade han med skarpt skott och la sig på kvällen bakom dammluckan. Och mycket riktigt, snart får han se gubben komma.

"Nu ska jag ge de," tänkte han, och så gick skottet av. Men som väl var så var dammluckorna framför honom och skyddade honom, ty hela hagelskottet kom tillbaks mot luckan. Det var endast en liten springa öppen, som han hade haft att titta genom.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör När vallpojken i Ryd klädde ut sej till tomte.

En vinter var jag hos Johan i Ryd och sydde. En kväll satt vi en 4,5 stycken i stugan, bl. a. var där en trummeslagare, som hette Roff. Pojkarna spingade stickor. Det var ganska månaljust ute, men ingen snö. Vi sydde om gamla kläder, så vallpojken och den yngste höll på att sprätta sönder en gammal rock ute i köket. Å, de illmariga pojkarna, vilket spektakel de ställde till! Det behagade nämligen Noak, den yngste pojken, att klä ut vallpojken till tomte. Fodret i rocken var brokigt. Det svepte han omkring vallpojken och satte han en pickelhuva på honom och skickade ut honom på gården. "Gör nu så och så," hade han sagt åt honom.

Vallpojken var fiffig, så han förstod att bete sej som en tomte. Det var som jag sa månaljust, och vi satt i stugan vid fönstret och hade fri utsikt över gården.

"Nej, se, vad var det?" var det en som sa och pekade ut.

Vi tittade ut, men såg ingenting.

"Det var en levande varelse, som gick över gården."

Vi skojade med honom, men han svor:

"Det var då helvetet, om jag inte såg en levande varelse."

När det var gået en stund, spatserade vallpojken över gården igen.

"Se, där är han igen!"

Men då sprang jag opp och fick se det lilla varelset.

Genast föll det mej in vad det var. Men Johan sa:

"Vad i helvete är det för spökelse?"

"Å, den känner du väl igen," sa jag. "Det vet du väl lika bra som jag, att det var en tomte."

"Jag har ingen tomte," sa Johan och blev stött."

"Vad är det då?"

"Joho, sa Roff, "det är din lagårdsgäst, som har fodrat dina kreatur."

Men Johan blev stött, för han ansåg det generligt att bli ansedd för att ha tomte. Men så var det en, som de kalla Löparen, och han gjorde sej kloker och menade, att han hade vetskap om sådana ting.

"Låt oss se, vad det är för en medborgare," sa han, och han var nog illbattig att ta reda på, vad det var.

"Det ska vi göra ännu bättre," sa han till vallpojken. "Gack nu över gården och kom sakta in och låt se dej. Men ge dej god tid, för jag ska tala med dom där inne och skrämma upp dom."

"Nå, har du fått reda på va ää va?" sa Johan, när Löparn kom in.

"Jaha, men jag önskar te Gud att jag slipper se det igen."

"Va ä dä då?" skrek Johan, ä dä själve faen eller va ä dä?"

"Ah, bry dej inte om dä," sa Löparn.

I detsamma fick de se varelsen komma ute på gården fram mot dörren.

"Bered dej nu," sa Löparn, nu kommer han och tar dej med hull och hår."

Gamle trummeslagaren Roff ble alldeles förskrämd och hoppade upp på bordet. Så öppnades dörren så sakta, och vallpojken

kom in, och då kände de ju igen honom.

"Å, du lilla satan vad du lurat oss," sa Roff och klev ner från bordet.

"Hur visste det, att du inte ville bli kvar på stolen utan skulle opp på bordet?" frågade jag.

"Du vet jag hade en flicka som dog," sa Roff. "Jag trodde det var hon, som kom igen."

"Är du så vidskeplig?"

"Ja, vad skulle en tro, när en får ser sånt. Jag har varit stränger ve'na många gånger, och nu trodde jag hon gick igen."

"Ja, där ser vi vad spöken och tomtar ä," sa Johan. "Hade detta inte blett uppklarat, hade det spritts ut, att vi hade tomtar."

"Åja, det kan väl hända att det finns, fast de inte låter se sej," sa jag, "men spöken och gengångare tror jag inte på."